

พฤติกรรมการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบ
อุทยานแห่งชาติเขาสมร้อยยอด
**Bird Conservation Behavior of Local People within
the Communities surrounding Khao Sam Roi Yot
National Park**

จตุพร สวัสดิ์¹ นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว^{1,*}

และ ถวัลย์ เนียมทรัพย์²

Chatuphon Sawasdee¹, Noppawan Tanakanjana Phongkhieo^{1,*}
and Thawan Nieamsup²

ABSTRACT

The objectives of this research were to study bird conservation behavior of local people within the communities surrounding Khao Sam Roi Yot National Park and to determine factors influencing that behavior. The local people were surveyed by using designed questionnaire and 297 people participated in the survey. The survey data was analyzed by using descriptive statistics, correlation analysis and multiple regression analysis. The study results revealed that the local people's average score of bird conservation behavior was good. Correlation analysis found 5 independent variables significantly correlated to intention. These include attitude toward bird conservation behavior, subjective norm, perceived behavioral control, knowledge toward bird conservation behavior and educational background. However, multiple regression analysis found only 4 independent variables significantly influenced the intention and accounted for 37% of variances in the intention. These include attitude toward bird conservation behavior, perceived behavioral control, subjective norm, and educational background. Moreover, there were no independent variables significantly influenced bird conservation behavior.

Keywords: bird conservation behavior, Theory of Planned Behavior, Khao Sam Roi Yot National Park

¹ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Department of Conservation, Faculty of Forestry, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

² ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: ffromwt@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นก และเจตนาเชิงพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดจำนวน 297 คน ด้วยแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุผลการศึกษาพบว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติ เขาสามร้อยยอดมีพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอยู่ในเกณฑ์ดี การวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบปัจจัยที่สัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทศนคติต่อการอนุรักษ์นก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นก การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการอนุรักษ์นก ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก และระดับการศึกษาสูงสุด การวิเคราะห์ถดถอยพหุพบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทศนคติต่อการอนุรักษ์นก การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการอนุรักษ์นก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นก และระดับการศึกษาสูงสุด โดยปัจจัยทั้ง 4 มีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกร้อยละ 37 และพบว่าไม่มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: พฤติกรรมการอนุรักษ์นก ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

บทนำ

นกเป็นสัตว์ที่มีถิ่นอาศัยหลากหลาย ดังนั้นในพื้นที่ซึ่งมีภูมิประเทศหลายลักษณะจึงมักเป็นที่

ชุมนุมของนกนานาชนิด ดังเช่นอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดซึ่งมีภูมิประเทศหลากหลายทำให้สามารถพบนกถึง 296 ชนิด ทั้งนกที่พบได้ง่าย เช่น นกจาบคาเล็ก (*Merops orientalis*) และนกที่พบได้ยาก เช่น นกชายเลนปากช้อน (*Calidris pygmeus*) ซึ่งเป็นนกที่สหภาพสากลเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ หรือ International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) กำหนดสถานภาพเป็นนกที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์อย่างยิ่ง (critically endangered) เนื่องจากมีประชากรน้อยกว่า 400 คู่ นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นเพียงไม่กี่แห่งที่นกหัวโตมลายู (*Charadrius peronii*) ซึ่งเป็นนกชายเลนค่อนข้างหายากใช้ทำรังวางไข่ ส่วนบึงน้ำจืดบริเวณทุ่งสามร้อยยอดเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของนกทุ่งและนกน้ำ 116 ชนิด เป็นที่ทำรังวางไข่ของนกกระสาแดง (*Ardea purpurea*) นกน้ำขนาดใหญ่ซึ่งมีจำนวนประชากรประจำถิ่นลดน้อยลง (ส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, 2540; รุ่งโรจน์, 2545; สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546; Lekagul & Round, 1991: pp 8–19; IUCN, 2004; Birdlife International, 2007; 2008) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการล่า การดักจับการทำลายหรือปรับเปลี่ยนสภาพแหล่งอาศัย การก่อกมลพิษต่อแหล่งอาศัย การรบกวนในแหล่งทำรังวางไข่และแหล่งหากินของนก พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นภัยคุกคาม ต่อนก (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยและมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า และพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์, 2536: หน้า 1–2; Hayman, Marchant, & Prater, 1986: pp 29–30; Perrin & Attenborough, 1987: pp 303–307; Biber & Salathé, 1991) ดังนั้นการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นจึงมีความจำเป็น และเป็นส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าให้ดำรงอยู่เพื่อความสมบูรณ์ของ

ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พฤติกรรมที่ขัดแย้งกับหลักการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่เป็นสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติ การศึกษาพฤติกรรมเหล่านั้น โดยอาศัยทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมจึงมีความจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดความขัดแย้งและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการจัดการอุทยานแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพ และเจตนาเชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการนำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) (Ajzen, 1988) มาใช้ศึกษาพฤติกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ พฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา

นิยามศัพท์

“พฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพ” หมายถึง การกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนก 5 ด้าน ได้แก่ การไม่ล่า ไม่ดักจับ หรือไม่ทำอันตรายใดๆต่อนก การไม่รบกวนพื้นที่หากิน พื้นที่พักผ่อน พื้นที่ผสมพันธุ์ พื้นที่ทำรังวางไข่ของนก และช่วยรักษาพื้นที่ดังกล่าวให้คงสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์

ของนก การไม่ซื้อขายนก และผลิตภัณฑ์จากนก เช่น ขนนก และรังนก การไม่บริโภคนก ไม่นำนกมาเลี้ยงและไม่นำนกมาปล่อยเพื่อเป็นการทำบุญ และการเข้าร่วมกิจกรรม การอนุรักษ์นกอพยพขององค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ

“ทัศนคติต่อการอนุรักษ์นกอพยพ” หมายถึง ระดับความมากน้อยของความรู้สึกทั้งด้านบวกและลบของบุคคลที่มีต่อการอนุรักษ์นกอพยพซึ่งวัดได้โดยมาตราวัดทัศนคติมาตรฐาน ได้แก่ มาตรการรวมการประมาธค่าของลิเคิร์ต

“การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง” หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่าผู้ที่มีความสำคัญสำหรับตัวเขา ต้องการหรือไม่ต้องการให้เขาทำพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพ

“การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม” หมายถึง การประมวลผลและตีความข้อมูลต่างๆรอบตัว ที่ได้จากความรู้สึกของบุคคลว่าเขาสามารถควบคุมการทำพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพได้มากน้อยเพียงใด หรือเป็นการยากหรือง่ายที่จะทำพฤติกรรมดังกล่าว

“เจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกอพยพ หรือเจตนาในการอนุรักษ์นกอพยพ” หมายถึง ความมุ่งหมายที่บุคคลจะทำพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอพยพ

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

Ajzen (1988) เสนอทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) โดยมองพฤติกรรมเป็นเป้าหมายของบุคคล และเจตนาเป็นแผนการที่จะบรรลุเป้าหมายซึ่งปัจจัยควบคุมพฤติกรรมประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทักษะความสามารถของบุคคล อารมณ์ ความต้องการทางร่างกาย และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาสและความร่วมมือจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง สาระสำคัญของทฤษฎีกล่าวว่ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล (behavior [B]) คือเจตนาเชิงพฤติกรรม หรือเจตนา (intention [I]) โดยปัจจัยกำหนด I จะมี 3 ตัว ได้แก่ ทัศนคติต่อพฤติกรรม (attitude toward behavior [A_B]) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm [SN]) และการรับรู้การควบคุม

พฤติกรรม (perceived behavioral control [PBC]) ซึ่ง PBC ทำหน้าที่เสมือนแรงจูงใจของ I และสัมพันธ์กับ I โดยไม่ผ่าน A_B และ SN นอกจากนี้ PBC อาจจะสัมพันธ์กับ B โดยไม่ผ่าน I ก็ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าว แสดงดังภาพที่ 1

สมมติฐาน

การศึกษาครั้งนี้กำหนดสมมติฐานไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. ทศนคติต่อการอนุรักษ์นก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก ระดับการศึกษาสูงสุด ขนาดของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และความถี่ในออกเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก

2. ทศนคติต่อการอนุรักษ์นก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก ระดับการศึกษาสูงสุด ขนาดของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และความถี่ในออกเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่ มีอิทธิพลร่วมกันต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก

3. เจตนาเชิงพฤติกรรม การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก ระดับการ

ศึกษาสูงสุด ขนาดของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และความถี่ในออกเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่ มีอิทธิพลร่วมกันต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นก

วิธีการวิจัย

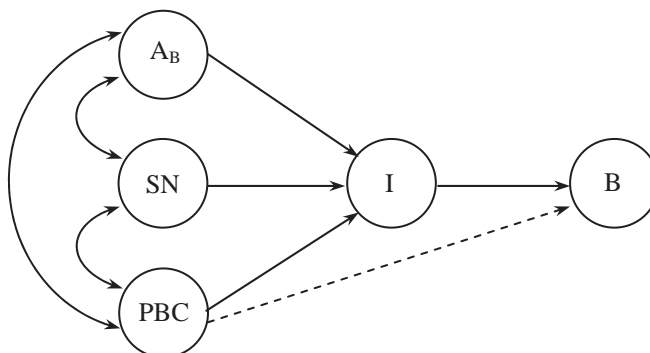
อุปกรณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามประชาชนในชุมชนท้องถิ่น คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และอุปกรณ์เครื่องเขียน โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

การศึกษาข้อมูลทฤษฎี

ตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) (Ajzen, 1988) และการอนุรักษ์นก เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ:

ประชากรในการศึกษาคือประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด อายุระหว่าง 15 – 65 ปี หน่วยในการวิเคราะห์เป็นปัจเจกบุคคล (individual) ใช้จำนวนประชากรตาม

ภาพที่ 1 โครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ที่มา: Ajzen (1988)

แผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสาม ร้อยยอด โดยส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (2540) เป็นฐานเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างโดยคำนวณจากสมการ Yamane (1973) ได้ 283 ตัวอย่าง ได้ข้อมูลในการวิเคราะห์จริง 297 ตัวอย่าง ชักตัวอย่างแบบ หลายขั้นตอน (multistage random sampling) เริ่มจากเลือกตำบลโดยชักตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) แบ่งเป็นตำบลทางฝั่งตะวันออกและตำบลทางฝั่งตะวันตก ชักตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิด้วยวิธีชักตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random sampling) ทางฝั่งตะวันออกคือตำบลสามร้อยยอด ทางฝั่งตะวันตกคือตำบลไร่เก่า และตำบลไร่ใหม่ เลือกหมู่บ้านโดยชักตัวอย่างแบบเจาะจง กำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านโดยเทียบจากสัดส่วนจำนวนประชากรในหมู่บ้านต่อจำนวนรวมของประชากรทุกหมู่บ้านที่ได้รับการชักตัวอย่างในตำบลนั้นๆ ได้ จากนั้นจึงเลือกครัวเรือนด้วยการชักตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) จากบ้านเลขที่เพื่อเก็บข้อมูลจากตัวแทนของครัวเรือน สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีทั้งคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านอุทยานและนันทนาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์ จากนั้นนำไปทดสอบ (tryout) กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดจำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธี Cronbach (พวงรัตน์, 2540) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบวัดทัศนคติต่อการอนุรักษ์แบบวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมอนุรักษ์แบบวัดเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์และแบบวัดพฤติกรรมอนุรักษ์เท่ากับ 0.75, 0.80, 0.91 และ 0.72 ตามลำดับ ส่วนแบบวัดความรู้ในการอนุรักษ์ใช้วิธี Kuder Richardson (KR21) ได้ค่าความน่าเชื่อถือ 0.80 และทดสอบความยาก (difficulty) ของแบบวัดความรู้ใน

การอนุรักษ์ได้ค่าความยาก 0.79 นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับแก้แล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง ณ ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายลักษณะ ของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความรู้ในการอนุรักษ์เป็น 3 ระดับ ได้แก่ มาก ปานกลาง และน้อย ส่วนตัวแปรอื่นๆ กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression analysis) ในการทดสอบสมมติฐาน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลและอภิปราย

ลักษณะทางสังคมประชากรของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่ทำการศึกษได้แก่ ประชาชนในชุมชนหมู่ 5 บ้านเกาะไผ่ ตำบลไร่ใหม่ จำนวน 90 ตัวอย่าง ชุมชนหมู่ 2 บ้านเกาะมอญ ตำบลไร่เก่า จำนวน 90 ตัวอย่าง และบริเวณชายฝั่งทะเลในชุมชนหมู่ 7 บ้านหุบตาโคตร ตำบลสามร้อยยอด จำนวน 117 ตัวอย่าง รวม 297 ตัวอย่าง ในจำนวนนี้เป็นหญิงร้อยละ 59.60 และชายร้อยละ 40.40 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-32 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.80 โดยมีอายุเฉลี่ย 36.31 ปี (SD = 12.23) มีระดับการศึกษาสูงสุดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 70.80 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 53.30 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำถึงร้อยละ 82.28 และมีชุมชนที่เป็นภูมิลำเนาขนาด 1,000-9,999

คน คิดเป็นร้อยละ 44.80

พฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์โดยใช้ข้อความ 21 ข้อ พบว่า พฤติกรรมทางบวกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอคที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือกระทำเป็นประจำคือการปลูกไม้ยืนต้นหรือ ไม้ที่เป็นอาหารของนก ($\bar{X} = 1.62$, $SD = 1.17$) ส่วนพฤติกรรมทางลบของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือไม่เคยกระทำเลยคือการแสวงหาซากนก เช่น จะงอยปาก เล็บ หรือกะโหลกมาไว้ในครอบครอง ($\bar{X} = 0.05$, $SD = 0.22$) โดยรวมประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.78 จากคะแนนเต็ม 4 ($SD = 0.22$) ส่วนปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องพบว่า ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ ($\bar{X} = 3.63$, $SD = 0.37$) มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์มาก ($\bar{X} = 3.43$, $SD = 0.82$) โดยกลุ่มอ้างอิงที่มีผู้ตอบมากที่สุดถึงร้อยละ 77.80 คือพ่อมีการรับรู้ว่าการอนุรักษ์เป็นพฤติกรรมที่สามารถกระทำได้ง่าย ($\bar{X} = 3.58$, $SD = 0.78$) มีความตั้งใจที่จะอนุรักษ์ปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$, $SD = 1.03$) และมีความรู้ในการอนุรักษ์มาก ($\bar{X} = 11.34$, $SD = 1.52$) นอกจากนี้ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาประชาชนในชุมชนท้องถิ่นพบเห็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติมาตรวจตราพื้นที่ในชุมชนของตนเฉลี่ย 2.01 ครั้ง ($SD = 3.40$) และเคยได้รับการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติเฉลี่ย 1.20 ครั้ง ($SD = 1.51$)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์

จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า ทัศนคติต่อการอนุรักษ์การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและความรู้ในการอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตนาเชิงพฤติกรรมด้วยค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.48, 0.24 และ 0.30 ตามลำดับ ($p < .001$) ขณะที่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และระดับการศึกษาสูงสุดมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตนาเชิงพฤติกรรมด้วยค่า r เท่ากับ -0.24 ($p < .001$) และ -0.19 ($p < .01$) ตามลำดับ ส่วนขนาดของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และความถี่ในการออกเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่ สัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 1

จากผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ซึ่งพบว่า ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์ และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์ เนื่องจากตัวแปรทั้ง 3 เป็นตัวแปรพื้นฐานที่ทำหน้าที่กำหนดเจตนาเชิงพฤติกรรมตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (A Theory of Planned Behavior) (Ajzen, 1988) ดังแสดงในภาพที่ 1 การพบว่าการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ทางลบกับเจตนาเชิงพฤติกรรมนั้นเนื่องจากในบางกรณีเมื่อบุคคลรู้สึกว่าจะถูกควบคุมอย่างมากอาจมีความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมในทางตรงข้ามหรือฝ่าฝืน นอกจากนี้การที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีระดับการศึกษาต่ำ และมีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆในพื้นที่ได้ให้ข้อมูลและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทำให้คนกลุ่มนี้มีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาสูงสุดกับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์ปรากฏในทางลบ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์

จากการทดสอบความมีอิทธิพลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยวิธี enter คือคัดเลือกตัวแปร

อิสระที่มีความสัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเข้าสมการถดถอยในขั้นตอนเดียวพบ 4 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลกับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ทัศนคติต่อการอนุรักษ์นก ($\beta = 0.41, p < .001$) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก ($\beta = -0.32, p < .001$) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นก ($\beta = 0.17, p < .01$) และระดับการศึกษาสูงสุด ($\beta = -0.13, p < .01$) โดยตัวแปรอิสระดังกล่าวร่วมกันส่งผลให้เกิดความแปรผันในตัวแปร

ตามคือเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกร้อยละ 37 ($F = 21.02, p < .001$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และพบว่าทัศนคติต่อการอนุรักษ์นกมีอิทธิพลเชิงบวกต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกสูงสุดมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย (β) 0.41 ขณะที่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกมีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย -0.32 แต่มีอิทธิพลเชิงลบ ดังนั้น การทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรับรู้ว่

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ 8 ตัว กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก	
	(n = 297)	
ทัศนคติต่อการอนุรักษ์นก	0.48***	
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นก	0.24***	
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก	-0.24***	
ความรู้ในการอนุรักษ์นก	0.30***	
ระดับการศึกษาสูงสุด	-0.19**	
ขนาดชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา	0.05	
ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	-0.02	
ความถี่ในการเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่	-0.06	

** $p < .01$; *** $p < .001$

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระ 8 ตัว กับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ตัวแปรอิสระ	เจตนาเชิงพฤติกรรม			
	\bar{X}	SD	Beta	p-value
ทัศนคติต่อการอนุรักษ์นก	79.84	8.20	0.41	0.00
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	17.92	3.91	-0.32	0.00
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	52.84	11.91	0.17	0.01
ระดับการศึกษาสูงสุด	-	-	-0.13	0.01

$F = 21.02, p < .001, R^2 = 0.37$

ถูกควบคุมอย่างมากด้วยกฎข้อบังคับ อาจไม่เป็นผลดีต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์นก เนื่องจากบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตรงข้าม หรือไม่ปฏิบัติตาม ส่วนการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นกมีอิทธิพลเชิงบวกต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย 0.17 นอกจากนี้หากเพิ่มตัวแปรอิสระอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมจะทำให้เกิดความแปรผันในตัวแปรตามได้มากขึ้น (มันทนา, 2538) ดังที่ปรากฏว่าระดับการศึกษาสูงสุดเป็นตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นก

จากการทดสอบความมีอิทธิพลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยวิธี enter พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวตัวร่วมกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 1.65, p > .05, R^2 = 0.04$) ดังตารางที่ 3

ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีเจตนาในการอนุรักษ์นก แต่ตัวแปรอิสระดังกล่าวก็ไม่สามารถ

อธิบายพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจมีปัจจัยอื่นๆซึ่งมีผลต่อพฤติกรรม เช่น โอกาสในการแสดงพฤติกรรม ความไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเพียงลำพังจะแสดงออกเมื่อรวมตัวเป็นกลุ่ม การขาดผู้นำ หรือการที่กลุ่มอ้างอิงซึ่งประชาชนในชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญไม่เป็นต้นแบบหรือผู้นำในการอนุรักษ์นก เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาประชาชนในชุมชนท้องถิ่นจำนวน 297 คน พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่า เพศชาย มีอายุเฉลี่ย 36.31 ปี มีอาชีพเกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 3 หรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเป็นชุมชนที่มีประชากร 1,000 – 9,999 คน ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาเคยพบเห็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติมาตรวจพื้นที่บริเวณชุมชนของตนเฉลี่ย 2.01 ครั้ง และในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาเคยได้รับการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติเฉลี่ย 1.20 ครั้ง มีพฤติกรรมการอนุรักษ์นกอยู่ในเกณฑ์ดี มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์นก มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นกมาก โดยกลุ่มอ้างอิงที่

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัว กับพฤติกรรมการอนุรักษ์นก ของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ตัวแปรอิสระ	พฤติกรรมการอนุรักษ์นก			
	\bar{X}	SD	Beta	p-value
เจตนาเชิงพฤติกรรมในการอนุรักษ์นก	15.03	5.13	-0.05	0.41
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการอนุรักษ์นก	17.92	3.91	0.11	0.08
ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก	11.34	1.52	-0.01	0.82
ระดับการศึกษาสูงสุด	-	-	0.07	0.23
ความเข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	2.01	3.40	-0.13	0.17
ความถี่ในการเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่	1.20	1.51	0.16	0.10
ขนาดของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา	-	-	-0.08	0.17

$F = 1.65, p > .05, R^2 = 0.04$

(n = 297)

คล้ายตามมากที่สุดคือพ่อ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น มีการรับรู้ว่าการอนุรักษ์นกเป็นพฤติกรรมที่สามารถทำได้ง่าย และมีเจตนาที่จะ อนุรักษ์นกปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทศนคติต่อการอนุรักษ์นกและการคล้ายคลึงตามกลุ่มอ้างอิงในการอนุรักษ์นกและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นก มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตนาเชิงพฤติกรรม ส่วนการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และระดับการศึกษาสูงสุด มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตนาเชิงพฤติกรรม โดยปัจจัยดังกล่าวทุกตัวเกี่ยวพันความรู้ในการอนุรักษ์นก ร่วมกันมีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมร้อยละ 37 นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีปัจจัยใดๆที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อกับพฤติกรรมการอนุรักษ์นก

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันรณรงค์เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการอนุรักษ์นกให้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายการประชาสัมพันธ์และการให้การศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อกระตุ้นให้เกิดเจตนาในทางบวกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. อุทยานแห่งชาติสามารถนำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติรูปแบบอื่นๆของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้ทราบสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นอยู่ และได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

3. ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสังเกตพฤติกรรมการอนุรักษ์นกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นและนำข้อมูลที่ได้มาใช้วิเคราะห์ควบคู่กันกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

4. ควรขยายพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากพื้นที่ซึ่งมีนก

เข้ามาใช้ประโยชน์และมีกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่นั้นๆในเวลาเดียวกัน

คำนิยาม

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยการจัดสรรทุนอุดหนุนและส่งเสริมการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มันทนา สิริรัตโนภาส. (2538). *การสำรวจความเชื่อเจตคติ การคล้ายคลึงตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม เจตนา และพฤติกรรมการบริหารจัดการโลกทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎีการกระทำตามแผน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รุ่งโรจน์ จุกมงคล. (2545). *แหล่งดูนกทั่วไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์. (2536). *พืชและสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. (2540). *แผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2540-2544*. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.

สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2546). *คู่มือการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

Ajzen, I. (1988). *Attitude, personality, and behavior*. Chicago: The Dorsey Press.

Biber, J., & Salath, T. (1991). Threats to migratory birds. In T. Salath (Ed.), *Conserving migratory birds* (pp.17–35). Cambridge: International Council for Bird Preservation.

Birdlife International. (2007). *Unique wader faces extinction*. Birdlife International. Retrieved from http://www.birdlife.org/news/news/2007/01/sbs_workshop.html.

_____. (2008). *Wintering spoon-billed sandpipers found in Myanmar*. Birdlife International. Retrieved from http://www.birdlife.org/news/pr/2008/02/sbs_myanmar.html.

Hayman, P., Marchant, J., & Prater, T. (1986). *Shorebird: An identification guide*. Singapore: Houghton Mifflin Company.

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources [IUCN]. (2004). *IUCN red list of threatened species: Database search*. The IUCN red list of threatened species. Retrieved from <http://www.iucnredlist.org/search/search-basic>.

Lekagul, B., & Round, P. D. (1991). *A guide to the birds of Thailand*. Bangkok: Saha Karn Bhaet.

Perrin, C., & Attenborough, D. (1987). *Birds of Britain and Europe*. Glasgow: Collins.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Tokyo: Harper International Edition.

Translated Thai References

Bureau of National Parks Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2003). *Khao Sam Roi Yot National Park Guide Book*. Bangkok: Bureau of National Parks Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation.

Jookmongkol, R. (2002). *Birding site of Thailand*. Bangkok: Sarakhadee.

Science and Technology Research Institute of Thailand and Wildlife Fund Thailand under the Royal Patronage of H.M. the Queen. (1993). *Endangered wildlife and plant of Thailand*. Bangkok: Khurusapha Publishing.

Section of Land and Forest Bureau of Natural Resource Conservation. (1997). *Master Plan for the management of Khao Sam Roi Yot National Park 1997-2001*. Vol. 1. Bangkok: Section of Land and Forest Bureau of Natural Resource Conservation.

Sirirattanobhart, M. (1995). *The survey of belief, attitude, subjective norm, behavioral control, and intention about blood donation behavior of M6 students in Bangkok secondary school* (Unpublished master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.

Taweerat, P. (1997). *Social and behavioral science research method* (7th ed.). Bangkok: Bureau of Education and Psychology Testing Srinakharinwirot University.